

Конституциялық құқық негіздері

**Қазақстан Республикасының
Конституциясы
Adilet.zan.kz**

**ДАЙЫНДАҒАН: оқытушы
СУЛЕЙМЕНОВА ГҮЛІМ ХАФИЗОВНА**

**Конституция –
мемлекеттің Ата заңы.
Ең жоғарғы заңдық күші бар,
барлық заңдардың базасы.**

**ҚАЗАҚСТАН
РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
КОНСТИТУЦИЯСЫ**

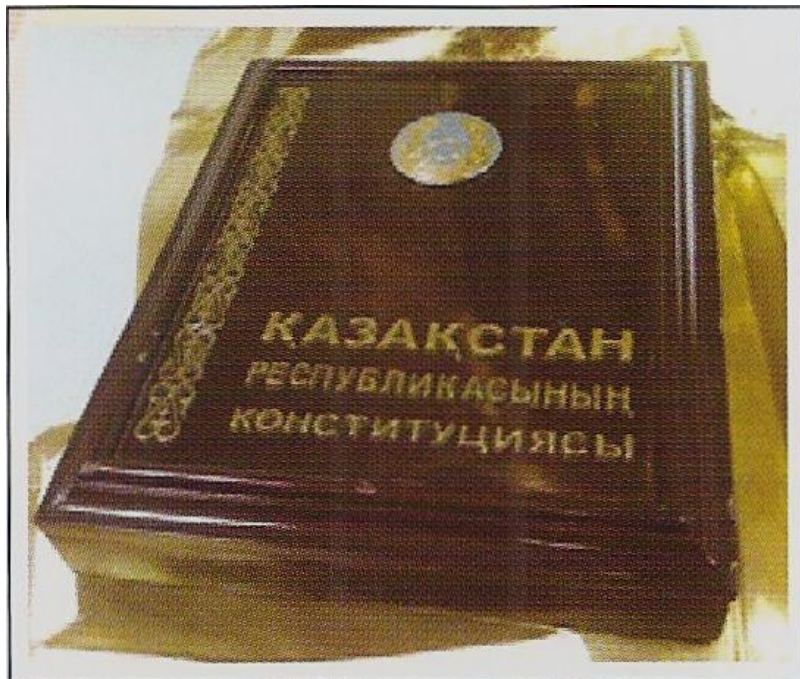
КОНСТИТУЦИЯ

Грек тілінен аударғанда

тұрақтылық

Латын тілінен аударғанда

бекітемін

дегенді білдіреді

ӘЛЕМДЕ КОНСТИТУЦИЯНЫҢ 4 ТҮРІ БАР

КОНСТИТУЦИЯНЫҢ ҚЫЗМЕТІ

ҚҰҚЫҚТЫҚ

САЯСИ

ИДЕОЛОГИЯЛЫҚ

КОНСТИТУЦИЯНЫҢ 2 МАҒЫНАСЫ БАР

заңды

шынайы (сыйланған)

ҚАБЫЛДАУ НЫСАНЫНА ҚАРАЙ КОНСТИТУЦИЯ

Жұмсақ

Қатты

Конституция- мемлекеттің негізгі заңы

- **Өркениетті қоғам конституциялық заңдылыққа бағына отырып дамиды.**
- **Мемлекет түрлері көп болса да, олардың бәріне ортақ белгілері болады.**
- **Конституцияда мемлекеттік құрылым түрлері, мемлекетті басқарудың формалары анықталады.**
- **Мемлекеттің жоғары органдарының құрылымы, азаматтардың негізгі құқықтары, бостандықтары мен міндеттері көрсетіледі.**
- **Мемлекет пен қоғамның негізгі заңы ретінде Конституция бүкіл заң шығару ісінің қайнар көзі болып табылады.**
- **Өзге нормативтік актілердің бәрі Конституцияның ережелеріне негізделіп қабылданды. сондықтан оның басқа нормативтік-құқықтық актілерде кездеспейтін өзіне тән белгілері болады.**

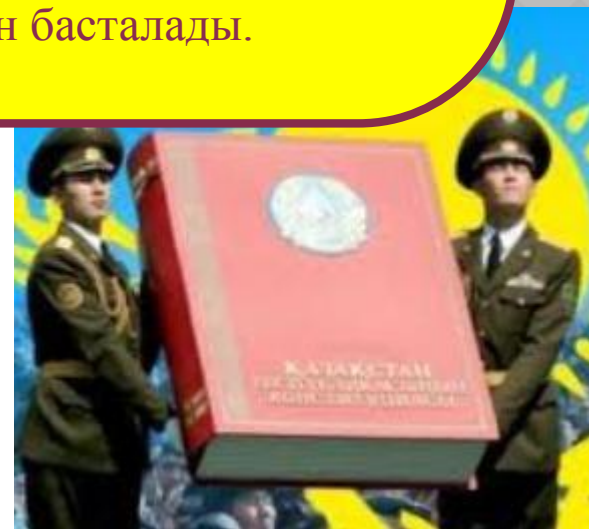
Конституция - қоғамдық және мемлекеттік құрылыс негіздерін, мемлекеттік органдар жүйесін, олардың түзілу реттілігі мен қызметін, азаматтардың құқықтары мен міндеттерін айқындайтын мемлекеттің негізгі заңы.

Конституцияның мәні мемлекеттің негізгі заңдылық мүдделеріне, халықтың шын мәніндегі еркіне келуімен және құзіреттілігімен айқындалады.

ҚР КОНСТИТУЦИЯСЫНЫҢ ҚАЛЫПТАСУ КЕЗЕҢДЕРІ

Қазақстанның жаңа конституциялық заңының қалыптасу тарихы өзінің бастауын 1990 жылы 24 сәуірдегі «Президенттің қызмет орнын белгілеу туралы» Қазақ КСР-ның заңымен Қазақ ССР Конституциясына өзгеріс енгізу кезеңінен басталады.

Конституциялық заңдардың қалыптасуының екінші кезеңі 1991 жылы 10 желтоқсанда «Қазақ Советтік Социалистік Республикасы атауын өзгерту туралы» Қазақстан Республикасының Заңын қабылдаумен басталады.

ҚР КОНСТИТУЦИЯСЫНЫҢ ҚАЛЫПТАСУ КЕЗЕҢДЕРІ

ҚР Конституциялық заңының қалыптасуының үшінші кезеңі 1993 жылы қаңтарда Жоғарғы Кеңеспен жаңа Конституцияны қабылдаумен басталады. Бұл құқықтық акт Қазақстанның мемлекеттік және құқықтық құрлысын жаңаша анықтады. Конституция мемлекеттік егемендік жарияланған кезеңнен бастап қабылданған көптеген құқықтық нормаларды, конституциялық заңдардың принциптері мен идеяларын қабылдады

КОНСТИТУЦИЯНЫҢ БЕЛГІЛЕРІ

- ✓ Бүкіл территориядағы қолданыстағы акт
- ✓ Ең жоғарғы заңдық күші бар нормативтік акт
- ✓ Бүкіл заңның базасы

жазылған

тұрақты

жұмсақ

біртұтас

республикалық

болып табылады

Қазақстан Республикасының алғаш Конституциясы
1993 жылы 28 қаңтарды қабылданды.
Ол Конституция 4 бөлім, 21 тарау, 131 баптан тұрды.

Одан кейін Қазақстан Республикасының Конституциясы
1995 жылы 30 тамызда қабылданып,
5 қыркүйекте сағат 9 күшіне енді.
Ол Конституция 9 бөлім, 98 баптан тұрады.

Сонымен Қазақстан республикасының Конституциясы (Ата заңы) - республикалық референдумда нәтижесінде қабылданды.

ҚР Конституциясы

- Приамбула
- Жалпы бөлім
- Негізгі бөлім
- Қорытынды бөлімнен тұрады

ҚР Конституциясының құрылымы

- Жалпы ереже
- Адам және азамат
- Президент
- Парламент
- Үкімет
- Конституциялық кеңес
- Соттар және сот төрелігі
- Жергілікті мемлекеттік басқару және өзін өзі басқару
- Қорытынды және өтпелі ережелер

Біз, ортақ тарихи тағдыр біріктірген Қазақстан халқы, байырғы қазақ жерінде мемлекеттілік құра отырып, өзімізді еркіндік, теңдік және татулық мұраттарына берілген бейбітшіл азаматтық қоғам деп ұғына отырып, дүниежүзілік қоғамдастықта лайықты орын алуды тілей отырып, қазіргі және болашақ ұрпақтар алдындағы жоғары жауапкершілігімізді сезіне отырып, өзіміздің егемендік құқығымызды негізге ала отырып, осы Конституцияны қабылдаймыз.

**ҚР Конституциясына сәйкес (1 б)
Қазақстан Республикасы өзін
демократиялық, зайырлы, құқықтық
және әлеуметтік мемлекет деп бекітеді.**

The image shows the cover of the Constitution of the Republic of Kazakhstan. The cover is made of dark red leather with gold-colored decorative borders and a central emblem. The text on the cover is embossed in gold and reads: "ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ КОНСТИТУЦИЯСЫ".

ҚАЗАҚСТАН
РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
КОНСТИТУЦИЯСЫ

1-бап

1. Қазақстан Республикасы өзін демократиялық, зайырлы, құқықтық және әлеуметтік мемлекет ретінде орнықтырады, оның ең қымбат қазынасы — адам және адамның өмірі, құқықтары мен бостандықтары.

2. Республика қызметінің түбегейлі принциптері: қоғамдық татулық пен саяси тұрақтылық, бүкіл халықтың игілігін көздейтін экономикалық даму, қазақстандық патриотизм, мемлекет өмірінің аса маңызды мәселелерін демократиялық әдістермен, оның ішінде республикалық референдумда немесе Парламентте дауыс беру арқылы шешу.

АДАМ ЖӘНЕ АЗАМАТ

1. Қазақстан Республикасының азаматтығы заңға сәйкес алынады және тоқтатылады, ол қандай негізде алынғанына қарамастан, бірыңғай және тең болып табылады.
2. Республиканың азаматын ешқандай жағдайда азаматтығынан, өзінің азаматтығын өзгерту құқығынан айыруға, сондай-ақ оны Қазақстаннан тыс жерлерге аластауға болмайды.
3. Республика азаматының басқа мемлекеттің азаматтығында болуы танылмайды.

10 бап

АДАМ ЖӘНЕ АЗАМАТ

1. Әркімнің құқық субъектісі ретінде танылуына құқығы бар және өзінің құқықтары мен бостандықтарын, қажетті қорғанысты қоса алғанда, заңға қайшы келмейтін барлық тәсілдермен қорғауға хақылы.
2. Әркімнің өз құқықтары мен бостандықтарының сот арқылы қорғалуына құқығы бар.
3. Әркімнің білікті заң көмегін алуға құқығы бар. Заңда көзделген реттерде заң көмегі тегін көрсетіледі.

13 бап

ПРЕЗИДЕНТ

1. Қазақстан Республикасының Президенті - мемлекеттің басшысы, мемлекеттің ішкі және сыртқы саясатының негізгі бағыттарын айқындайтын, ел ішінде және халықаралық қатынастарда Қазақстанның атынан өкілдік ететін ең жоғары лауазымды тұлға.

2. Республиканың Президенті - халық пен мемлекеттік билік бірлігінің, Конституцияның мызғымастығының, адам және азамат құқықтары мен бостандықтарының нышаны әрі кепілі.

3. Республика Президенті мемлекеттік биліктің барлық тармағының келісіп жұмыс істеуін және өкімет органдарының халық алдындағы жауапкершілігін қамтамасыз етеді.

ПРЕЗИДЕНТ

1. Қазақстан Республикасының Президентін конституциялық заңға сәйкес жалпыға бірдей, тең және төте сайлау құқығы негізінде Республиканың кәмелетке толған азаматтары жасырын дауыс беру арқылы бес жыл мерзімге сайлайды.
2. Республика Президенті болып тұмысынан Республика азаматы болып табылатын қырық жасқа толған, мемлекеттік тілді еркін меңгерген әрі Қазақстанда соңғы он бес жыл бойы тұратын Республика азаматы сайлана алады.

41 бап

ПРЕЗИДЕНТ

3. Республика Президентінің кезекті сайлауы желтоқсанның бірінші жексенбісінде өткізіледі және ол мерзімі жағынан Республика Парламентінің жаңа құрамын сайлаумен тұспа-тұс келмеуге тиіс.

3-1. Президенттің кезектен тыс сайлауы Республика Президентінің шешімімен тағайындалады және конституциялық заңда белгіленген тәртіп пен мерзімде өткізіледі.

41 бап

АНТ ҚАБЫЛДАУ

1. Қазақстан Республикасының Президенті: "Қазақстан халқына адал қызмет етуге, Қазақстан Республикасының Конституциясы мен заңдарын қатаң сақтауға, азаматтардың құқықтары мен бостандықтарына кепілдік беруге, Қазақстан Республикасы Президентінің өзіме жүктелген мәртебелі міндетін адал атқаруға салтанатты түрде ант етемін", - деп халыққа ант берген сәттен бастап қызметіне кіріседі.
2. Ант беру қаңтардың екінші сәрсенбесінде салтанатты жағдайда Парламент депутаттарының, Конституциялық Кеңес мүшелерінің, Жоғарғы Сот судьяларының, сондай-ақ Республиканың бұрынғы Президенттерінің бәрінің қатысуымен өткізіледі. Конституцияның 48-бабында көзделген жағдайда Қазақстан Республикасы Президентінің өкілеттігін өзіне қабылдаған адам Республика Президентінің өкілеттігін қабылдаған күнінен бастап бір ай ішінде ант береді.

ӨКІЛЕТТІГІ

- Республика Президентінің өкілеттігі жаңадан сайланған Республика Президенті қызметіне кіріскен кезден бастап,
- Президент қызметінен мерзімінен бұрын босатылған немесе кетірілген не ол қайтыс болған жағдайда тоқтатылады.
- Республиканың бұрынғы Президенттерінің бәрінің, қызметінен кетірілгендерден басқасының, Қазақстан Республикасының экс-Президенті деген атағы болады.

**5. Бір адам қатарынан екі реттен артық
Республика Президенті болып сайлана
алмайды.**

**Бұл шектеу Қазақстан Республикасының
Тұңғыш Президентіне қолданылмайды.**

Президенттік басқарудың республикалық формасындағы елдердің сайланып қойылған мемлекет басшысы.

*Президенттің
құзіреті*

*Президентті
ң билік*

*органдарыме
н байланысы*

*Президенттің
халықаралық қызмет
аясы*

ПАРЛАМЕНТ

1. Қазақстан Республикасының заң шығару қызметін жүзеге асыратын Республиканың ең жоғары өкілді органы.
2. Парламенттің өкілеттігі оның бірінші сессиясы ашылған сәттен басталып, жаңадан сайланған Парламенттің бірінші сессиясы жұмысқа кіріскен кезден аяқталады.
3. Парламенттің өкілеттігі Конституцияда көзделген реттер мен тәртіп бойынша мерзімінен бұрын тоқтатылуы мүмкін.
4. Парламенттің ұйымдастырылуы мен қызметі, оның депутаттарының құқықтық жағдайы конституциялық заңмен белгіленеді.

1. Парламент -екі Палатадан: Сенаттан және Мәжілістен тұрады.

2. Сенатқа - әр облыстан, республикалық маңызы бар қаладан және ҚР астанасынан екі адамнан өкілдік ететін депутаттардан құралады.

Сенатта қоғамның ұлттық-мәдени және өзге де елеулі мүдделерінің білдірілуін қамтамасыз ету қажеттілігі ескеріліп,

Сенаттың он бес депутатын Республика Президенті тағайындайды.

3. Мәжіліс конституциялық заңда белгіленген тәртіппен сайланатын жүз жеті депутаттан тұрады.

4. Парламент депутаты бір мезгілде екі Палатаға бірдей мүше бола алмайды.

5. Сенат депутаттарының өкілеттік мерзімі - алты жыл, Мәжіліс депутаттарының өкілеттік мерзімі - бес жыл.

**Конституцияның
Маңызды
ерекшелігі**

*Ол бір жағынан
мемлекеттің, ал
екінші жағынан
қоғамның негізгі
заңы болып
табылады*

*Конституция
мемлекетті оның
барлық
элементтерімен қоса
баян етеді.*

*Мемлекет қана емес,
конституциялық
институттар оның
идеяларын пайдаланады*

*Конституция
нормалары бұзылғанда,
Конституция өзін
басшылыққа алады*